

PREŠEN: GLOSA

- Napisana je bila l. 1832, po zgledu španskih glos z geslom in štirimi decimami, katerih vsaka razlaga po eno vrstico gesla.
-
- Prešeren jo je uporabil za razmišljanje o pesniškem poklicu.
 - V prvi kitici zariše usodo pesnikov z znanimi primeri nesrečnih pesniških usod, Homerja, Ovida, Camoesa, Danteja in Cervantesa.
 - V drugi govori o slovenskem pesniku, ki v svoji deželi nima odmeva, ker se Slovencem zdi pesništvo nekoristno in nepotrebno.
 - Tretja kitica postavi pesniku nasproti lik pridobitnika, ki mu ničvredni posli prinašajo denar, medtem ko pesnik nima ne gmotne ne ljubezenske sreče.
 - Zadnja kitica izraža idejo, da je pesnik poplačan že s tem, da se mu povsod v naravi odkriva svet lepote, katere glasnik je.

- Glosa je pesniška oblika španskega izvora.
 - Tema glose je večinoma razmišljanje o pesniškem poklicu oziroma položaju umetnika.
-
- Glosa je sestavljena iz štirih decim (desetvrstičnih kitic), ki razlagajo začetno kvartino; tako imenovano geslo ali moto.
 - V geslu ali motu se nahaja bistvo pesnikovega sporočila pesmi, posamezni njegovi verzi pa so hkrati zadnji verzi posameznih decim.
 - Izmenjavanje poudarjenih in nepoudarjenih zlogov je natančno določeno. Ta verz imenujemo španski osmerek, ki ima stopico trohej (- U).

G A S E L E. *)

Ljubšen je bita.
Ljubšan ste bit.
Ko tebe in mene
Na fešti ne bit.

Strain. Votstypuch.

I.

Pefem moja je pošoda tvojiga iména,
Mojiga ferzá gospóda, tvojiga iména;
V' nji bom med Slovénke brate sladki glas sanéčil
Od saboda do is-hoda tvojiga iména,
Na pošódi v slatih zherkah slava se bo brala
Od naróda do naroda tvojiga iména;
'S njé svitlóba bo goréla shé takrát, ko bóva
Unstran Káronov'ga bróda, tvojiga iména.
Bolj ko Delie, Korine, Zintie al Lavre 1)
Blo bi posabíti shkóda tvojiga iména.

2.

Ozhi sim vézhkrat práshal, ali smém
Ljubiti te; odgovóra ne svém.
Od dalezh glédash, draga! me prijásno;
Prevséno vihash nol, ko memo grém.
Zhe v tebe so óbérneni pogládi,
Odtégnesh prézej svoj obrás ozhém;
Al zhe dekléta druge ogledujem,
Sakráti jése ni ti mózh ljudém.
Takó al ljubish me, al me sovráshish,
Kakó bi vstrégel ti, fromák ne vém.

3.

Sháloftna komú nesána je refniza, de jo ljubim,
V péfmah mojijh védna, fama govoriza, de jo ljubim!

*) Der Form nach Gedichte, bei denen in der Regel jeder zweite Vers mit dem ersten reimt. Die Wiederholung eines oder mehrerer Wörter ist jedoch nur als Verschönerung des Reimes.

1) Dem Euphoris, Ovidius, Propertius und Petrarca besungene Schöneheiten.

Vé she mózh, ki britko sifshi sdihováti me bres spanja,
Vé she' svitla sarja, dneva porodniza, de jo ljubim.
Vé she jutro, vé she poldne ino mrazhni hlad vezhera
Tiho tóshbo moj'ga bled'ga, vel'ga liza, de jo ljubim.
Prebival'sha moj'ga sténam, mirni je samóti snano,
Tudi nepokóju mésta ni noviza, de jo ljubim.
Vé she rosha, ki per poti, kodar draga hodi, rafe,
Vé she, ki nad pótyo léta, tiza, de jo ljubim.
Vé she mokri prag njé hifhe, vsaki kamen bliso njega,
Ino vé, ki memo vodi me stesiza, de jo ljubim.
Vé she vsaka stvar, kar vedit' in kar sifshati od mene
In verjéti mózhe draga mi deviza, de jo ljubim!

4.

Draga! vém kako per tebi me oprávljajo shenize;
Právijo, v ljubéni moji de nikdár ni blo refnize,
Kak si brúshjo jesike, in ti stétejo na perste
Per kaféti, kar jih nifim, kar sim ljubil jih, devize;
Al poslúshaj mojo spov'd, in rekla bosh, de sim nedolshen,
De le fama ti si kriva, zhe je v tému kaj krivize;
Dókler ne zveté she rósha, so v zhasht per naf vijól'ze,
Svónzhike, marjé'ze ino druge zhliflamo *) zvetlize.
Kdor ni sifshal nikdár péti sladkih pefem Filomelo,
Rad poslúshal bo Iternáde, shinkorze in druge tize.
Al je mózh na prvi prostor jo v' sbiral'shah posaditi,
Mózh ji pervo zhasht skasáti, ako v' njih je ni kraljize?
Préd dekléta, so iméle, al kar tí zvetésh med njimi,
Vsh lepót nobéna níma nam dopásti vezh pravize,
To pomisli, ne saméri, de kar sonze sim saglédal,
Od ozhi so tudi meni se udignile tannize.

5.

Med otrózi si igrála, draga! lani — zhasht hiti!
Létal she unémash ferzá po Ljubljáni — zhasht hiti!
Kódar hodish, te mladénzhi Iprémlijejo s' ozhni povfod,
Satelitov trop nam sveade kraj ostráni — zhasht hiti!
Sdaj je Hanibal per Kanah premagváviz tvoj obrás,
Nafhe ferza Rim ostráshen, ne vstrahváni — zhasht hiti!

*) shten.

FRANCE PREŠEREN: GAZELE

- sedem gazel je napisal leta 1832, izdal jih kot posebno prilogo Iliskemu listu leta 1833 in šele naslednje leto v Čbelici
- cikel je slavospev in nagovor izvoljenki, v kateri želi zanetiti ljubezensko čustvo. Za gazele je značilen preplet poetološke in ljubezenske teme

- Gazela je pesem poljubne dolžine.
- Njeno ime izhaja iz arabščine *ghazal* in pomeni pletenje, pletivo.
- Navadno ima od šest do trideset verzov in ni deljena na kitice. Pri gazeli lahko govorimo le o dvostišjih, kjer vsak verzni par predstavlja smiselno enoto.
- Ritem ni predpisan, pač pa rima (notranja). Ista rima se zaporedno ponovi v prvih dveh vrsticah in nato v vseh sodih verzih. Lihe vrstice so brez rim. V sodih vrsticah pa sledi rimanim besedam dostikrat še kakšna beseda ali izrek kot pripev ali refren, bistven za vsebino pesmi.
- Zaradi refrena in ponavljajoče se rime ima gazela svoje ime: obnavljata se v pesmi podobno kakor kak vzorec na pletivu preproge.
- Dostikrat gazela opeva na igriv način ljubezen, vino, prijateljstvo ali daje kak pouk. Sicer pa je njena vsebina svobodna.

Shema gazele:

_____ a + refren

_____ a + refren

_____ b

_____ a + refren

_____ c

_____ a + refren

_____ d

_____ a + refren

_____ e

_____ a + refren

- Šesto gazelo "**Al' bo kal pognalo seme**" pesnik začne s šestimi paralelizmi, ki ne dajo še trdnejšega namiga, kakšno bo sporočilo pesmi.
- Prvi verz ima primero o semenu in kali, ki jo razumemo le v širšem kontekstu Prešernovega življenja in ustvarjanja, kot pesniško ustvarjalno iniciativo.
- V nadaljevanju pa najdemo posredno ali neposredno omenjene poklice, ki jih vzporeja pevcu, torej pesniku. Tu je najprej kmet, ki seje, ne da bi vedel, če bo seme vzklilo, tu je sadjar, ki sadi drevje in čaka, da bo pognalo veje, tu je nomad, ki se sprašuje o prireji, tu je trgovec, ki ugotavlja dobiček, in tu je še vojak, ki se sprašuje o izidu vojne.
- Vse povezuje ena sama negotovost, nevednost, nepredvidljivost, izražena z refrenom: "**sam ne ve**". Tako kot so vse te naštetе osebe negotove o prihodnosti, tako je tudi s pesnikom, le da njegova eksistenca ni pogojena z materialnim svetom, ampak z izrazito duhovnimi vrednotami, natančneje ljubeznijo, ki ni uresničena in povrnjena.
- Nagovor "Lej, tak pevec teh gazelic" uvede primero s pesnikom in hkrati tudi poetološki motiv v zadnjem dvostišju: Julija je tista, ki mu daje navdih za pesmi, "ti mu pevski ogenj daš", ona je izvir in cilj njegovega ustvarjanja.